

יולי 2021

עבודה סוציאלית והשירותים החברתיים בישראל שנת 2021

העבודה הסוציאלית בישראל נמצאת במשבר מתמשך, אשר מביא לנטישה המונית של המקצוע. בעוד בכל שנה מקבלים רישיון כ-1500 עובדות ועובדים סוציאליים חדשים, בפועל ישנם למעלה מ-1000 תקנים קיימים שאינם מאוישים. הסיבות לכך הן שילוב בין שכר נמוך וללא אופק התקדמות, מעמסה שאינה מאפשרת ביצוע התפקיד ואקלים המתיר אלימות כלפי העובדות הסוציאליות. משמעות הנטישה היא מעגלית: הגדלת העומס על העובדות הנוטרות, אשר מביאה להגדלת הנטישה שלהן, אשר מביאה בתורה לחוסר יכולת לתת מענה לציבור הנזקק לשירותים החברתיים.

עובדות ועובדים סוציאליים בישראל

- בישראל כ-20,000 עובדות ועובדים סוציאליים פעילים. כמחציתם מועסקים על-ידי משרדי הממשלה, השלטון המקומי, המוסד לביטוח לאומי ועוד. האחרים מועסקים על-ידי נותני שירותים פרטיים הפועלים, רובם ככולם, במסגרת התקשרויות עם המדינה או עם הרשויות המקומיות.
- **עובדות ועובדים סוציאליים פועלים בתחומים שונים ומגוונים הנוגעים לכל רבדי החברה הישראלית:** משפחות במצוקה או בעוני, משפחות ובהן אלימות, קשישים, ילדים ונוער בסיכון, עוברי חוק ונפגעי עבירות ובכללם פגיעות מיניות, מטופלים בבתי חולים ובקופות חולים, נפגעי התמכרות, מתמודדים בבריאות הנפש, מהגרים ועוד.

תנאי העסקה של עובדות ועובדים סוציאליים והשפעתם על השירותים החברתיים

- העובדות והעובדים הסוציאליים נמצאים בחזית החברתית של מדינת ישראל ובמרכז השירותים החברתיים. האחרונים נתונים כבר שנים רבות להזנחה, שבאה לידי ביטוי בתקצוב שירותים בחסר, בצמצום או בהפרטתם. ביטוי מובהק לפגיעה בשירותים החברתיים הוא מצבם של העובדות והעובדים הסוציאליים.
- **למה הכונה? העסקת עובדות ועובדים סוציאליים מאופיינת בשכר נמוך ולא מתגמל, שאינו משקף את היקף העבודה והמקצועיות הנדרשת; בעומס עבודה קיצוני וחריג שאינו מאפשר מתן שירות הולם; במבנים ובסביבות עבודה מוזנחות ומסוכנות; ובאלימות כלפי העובדות והעובדים הסוציאליים שהיא תוצאה ישירה של האקלים החברתי-הכללי והאקלים התעסוקתי הייחודי כאמור.**
- התוצאה של כל אלו באה לידי ביטוי בקושי לאיש משרות קיימות ובשחיקה של העובדות והעובדים. בהמשך לכך, היא מביאה לפגיעה אנושה ביכולתם להעניק שירות הולם לציבור הנדרש לשירותים החברתיים. המשמעות הפשוטה היא שהמדינה אינה מצליחה לתת לציבור הנזקק לשירותים חברתיים מענה, בשל הקושי לאיש תקנים קיימים.

השפעת משבר הקורונה והגידול בצרכים

- אל המציאות הזו, שהייתה קיימת ממילא, הצטרפה מגפת הקורונה, שהיא משבר רפואי וכלכלי בעל השלכות חברתיות חסרות תקדים. בדומה למשברים אחרים, הוא פגע יותר באוכלוסיות המוחלשות ממילא.
- בשל כך, מאז מרץ 2020 נרשם גידול בצרכים של האוכלוסיות השונות ובהעמקת המצוקות. **לפי נתוני משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ישנו גידול של עשרות אחוזים בפניות למחלקות לשירותים חברתיים.** אנו עדים לגידול

בצרכים של קשישים ושלאנשים ומשפחות במצוקה כלכלית. ישנו גם גידול בפניות בתחום האלימות במשפחה ושל ילדים, נוער וצעירים במצבי סיכון.

- מטבען של תופעות חברתיות, וכפי שהידע המקצועי מלמד אותנו, המצוקות הללו לא נעלמו עם פתרון ההיבט הרפואי של המשבר. אנו צופים שהשירותים החברתיים ידרשו לתת מענה לכל אלו בשנים 2021-2022 (ואולי אף לאחר מכן). לצערנו אין ביכולתם, כיום, לעשות כן.
- המשמעות, כבר כיום, היא גידול בתופעות הפוגעות גם בחברה כולה, כגון נשירה ממסגרות חינוך, התמכרויות, אבטלה, אלימות ועבירות פליליות. וכאמור, זוהי רק ההתחלה.

מה אנו מציעים?

- משבר הקורונה והגידול בצרכים דורש ממדינת ישראל להתמודד עם ההשלכות הסוציאליות של המשבר. יש להבטיח תוספת משאבים ומענים באופן שיהלום את הגידול בצרכים.
- על-מנת לאפשר זאת, יש להבטיח גם בסיס הכולל תנאי העסקה נאותים לעובדות ולעובדים הסוציאליים והגבלה של המעמסה המוטלת עליהם. על שולחנו 3 עניינים:
 - האיגוד נמצא בשיאו של משא ומתן עם משרד האוצר בעניין רפורמה במבנה השכר של העובדות והעובדים הסוציאליים, בהתאם להסכם קיבוצי שנחתם ביום 12.8.20. מודל השכר החדש שאנו מציעים יאפשר תגמול הולם על הניסיון והידע שנצבר לאורך השנים ויאפשר אופק התקדמות שיעודד הישגות במקצוע.
 - ואולם, בשבועות האחרונים מתברר שמשרד האוצר מפר את ההסכם עימנו, נסוג מחלק מההסכמות ומציב דרישות חדשות שכל מטרתן להשית עלינו עלויות נוספות שיפגעו, הלכה למעשה, בשכר העובדות. איננו יכולים להסכים לפגיעה נוספת בשכר העובדות הסוציאליות, שבכל יום שעובר ממשיכות לעבוד, לא פעם ללא תגמול, על-מנת להחזיק את מה שנותר מהשירותים החברתיים במדינה.
 - בעקבות המאבק שהובלנו בקיץ האחרון, תוקצבה לשנת 2021 בלבד תכנית מוגנות להתמודדות עם מקרי אלימות כלפי עובדות ועובדים סוציאליים והבטחת ביטחונם. לאחר תהליך גיבוש מקצועי ארוך במטה משרד הרווחה, התכנית החלה לפעול בחודשים האחרונים. יש להבטיח שתקציב התכנית, 75 מיליון ש"ח, מתקציב המדינה ייכנס לבסיס התקציב, כדי להבטיח המשך הפעלתה.
 - העומס בשירותי הרווחה עולה על גדותיו, כך שלא פעם עובדת סוציאלית נדרשת לתת מענה למאות אנשים. כמובן שאין ביכולתה לעשות זאת, ובפועל – אנשים הזקוקים לסיוע אינם מקבלים אותו או מקבלים סיוע חלקי ולא ראוי. המענה ניתן במקרי קיצון ובמצבים של סכנה משמעותית. אבן דרך ראשונה בפתרון הוא הגבלת מספר המטופלים של עו"ס פרט ומשפחה במחלקות לשירותים חברתיים, על-בסיס הצעת חוק שירותי הסעד (תיקון – הגבלת מספר התיקים בטיפול עובד סוציאלי המטפל במשפחות), התש"ף-2020.
- כיום, מתן שירותי רווחה נסמך על חוק הסעד משנת 1958 שהינו דל ומיושן, וכן בתקנות (תע"ס) שמתוות חלקית את אופן מתן השירותים. התוצאה היא פערים בין ישובים שונים, לקוונות וחוסרים רבים. אנו מציעים להחליפו בהצעת חוק שירותי הרווחה אשר מעגנת את זכותו של אדם, משפחה וקהילה לקבל שירות, ומעגנת גם את סל השירותים הניתן. הצעה זו עולה בקנה אחד עם המלצות מבקר המדינה והדרג המקצועי במשרד הרווחה.